

SOCIETIES 2

Podrška organizacijama civilnog društva i socijalnoj
inkluziji osoba sa invaliditetom uz primenu
standarda EU u Jugoistočnoj Evropi

FINALNI REZULTATI

Projekat implementiran:
april 2020-mart 2024.

**#EY
3A TEBE**

Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njenu sadržinu isključivo je odgovoran Caritas Srbije sa partnerima i ona ne izražava nužno stavove Evropske unije.

Beograd, 2024. godina.

Sadržaj

O projektu	2
Projektni partneri	4
Rezultati projekta	
Jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva	6
Podgrantiranje	9
Zagovaračke aktivnosti	21
Umrežavanje	29
Kampanje podizanja svesti	33

SOCIETIES 2 predstavlja nastavak, proširenje i nadogradnju regionalnog projekta SOCIETIES implementiranog u 5 zemalja Zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Srbija).

Projekat SOCIETIES 2, zasnovan na principima deinstitucionalizacije i socijalne inkluzije osoba sa invaliditetom, značajno je uticao na javni dijalog i procese donošenja odluka u regionu. Usklađivanjem sa standardima Evropske unije i zahtevima pridruživanja, projekat je podstakao aktivno učešće organizacija civilnog društva (OCD) u oblikovanju politika i inicijativa.

Kroz niz međusobno povezanih aktivnosti, obuhvaćene organizacije civilnog društva doživele su značajna poboljšanja u svojim kapacitetima, odgovornosti i delotvornosti u upravljanju inicijativama za socijalno uključivanje i deinstitucionalizaciju.

Ključni rezultati uključuju:

- Unapređene veštine upravljanja socijalnim uslugama i socijalnim preduzećima odabranih organizacija osoba sa invaliditetom.
- Povećane veštine i stručnost, posebno u lokalnim organizacijama, sa fokusom na socijalno uključivanje osoba sa invaliditetom.
- Proširene kulturne i društvene veze među zainteresovanim stranama.
- Povećana svest o stanju u regionu i pozitivnim iskustvima u socijalnim preduzećima i praksama deinstitucionalizacije.
- Podržan razvoj socijalnog preduzetništva i usluga u zajednici za osobe sa invaliditetom.
- Obezbeđena podrška inicijativama kroz praćenje i evaluaciju.

Uspostavljanjem stalnih struktura i mehanizama za saradnju između organizacija civilnog društva i donosilaca odluka, projekat je doprineo kreiranju okruženja otvorenog za razmenu i dijalog.

Značajna dostignuća uključuju:

- Sveobuhvatno mapiranje postojećih organizacija civilnog društva koje se bave socijalnom inkluzijom osoba sa invaliditetom. Projekat je doprineo kvalitetnijem i efikasnijem dijalogu u oblasti socijalne politike između organizacija civilnog društva i državnih organa.
- Povećano učešće lokalnih organizacija civilnog društva u procesima kreiranja politika.
- Stvaranje nacionalnih i regionalnih mreža koje olakšavaju razmenu iskustava, zagovaranje i razmenu resursa.
- Realizovane uspešne kampanje podizanja svesti koje su doprinele smanjenju diskriminacije i promovisanju senzibilnosti u oblasti socijalne inkluzije.

Aktivnosti projekta SOCIETIES 2 nisu samo podstakle angažovanje organizacija civilnog društva, već su otvorile mogućnost ka sistemskim promenama i inkluzivnim politikama i praksama za osobe sa invaliditetom.

Projektni partneri

Udruženje
paraplegičara
Bar

REZULTATI PROJEKTA

Jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva

U cilju jačanja kapaciteta organizacija civilnog društva, dva modula treninga su realizovana: socijalni menadžment i socijalno preduzetništvo. Svaki modul je obuhvatao više različitih oblasti značajnih za razvoj OCD. Preko **100 predstavnika** iz **50 organizacija civilnog društva** prošlo je trening izgradnje kapaciteta.

Evaluacija koja je sprovedena pokazala je izuzetno pozitivne odgovore svih učesnika, što ukazuje na visok nivo zadovoljstva ocenjenim aspektima. Prosečna ocena, izračunata na osnovu povratnih informacija učesnika, iznosila je impresivnih 4,82. Ovo ukazuje na snažan konsenzus među učesnicima u pogledu kvaliteta i efikasnosti ocenjenih obuka. Pozitivne povratne informacije ističu uspeh realizovanih treninga, što se povoljno odražava na unapređenje kapaciteta samih učesnika i njihovih organizacija.

Socijalne inovacije

Javne kampanje

Prikupljanje sredstava

Učesnici:

→ 74 predstavnika

→ 64 OCD i javne ustanove

Crna Gora

Albanija

Bosna i Hercegovina

Tokom prve faze projekta, kroz šemu podgrantiranja, podržane su **43 inicijative** u cilju unapređenja radne i društvene inkluzije osoba sa invaliditetom, kao i razvoja socijalnog preduzetništva.

Realizacijom podržanih aktivnosti obuhvaćeno je preko **2.600 osoba sa invaliditetom**.

Ukupna sredstva izdvojena za realizaciju inicijativa iznose **330.000€**.

U Bosni i Hercegovini je podržano 9 inicijativa:

Naziv inicijative	Organizacija	Mesto implementacije
Američka borovnica -mogućnost zaposlenja za OSI i mlade iz Istočnog Sarajeva	Udruženje amputiraca Istočno Sarajevo – UDAIS, Udruženje „Zagrljaj“ Istočno Sarajevo i Omladinska organizacija „Natura“ Istočna Ilidža	Istočno Novo Sarajevo i Istočna Ilidža
Naša šansa	Klub specijalnih sportova Bakovići	Bakovići, Fojnica
Smanjenje socijalne isključenosti kroz održivost radnih mjesta lica sa invaliditetom	Regionalno udruženje distrofičara Doboj	Doboj
Radno-okupaciona radionica osoba oboljelih od cerebralne paralize	Udruženje oboljelih od cerebralne paralize i distrofije BPK Goražde	Goražde
Osposobljavanje i socijalno uključivanje mladih sa invaliditetom u društvenu zajednicu	Udruženje roditelja hendikepirane djece i omladine „Leptir“	Srebrenica i Bratunac
3D izazov i mogućnosti za mlade sa invaliditetom	Informativni centar za osobe sa invaliditetom „Lotos“ i Intrag d.o.o. preduzeće za zapošljavanje i rehabilitaciju osoba sa invaliditetom	Tuzlanski kanton
STUP socijalne uključenosti LUIS	Savez udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima Republike Srpske	Republika Srpska
Moje sigurno mjesto - Dnevni centar za korisnike psihijatrijskih usluga	Udruženje Menssana, Asocijacija XY i Institut za populaciju i razvoj	Kanton Sarajevo
Vrijedan kao pčela	Udruženje amputiraca Trebinje i Udruženje multipleskleroze regije Istočna Hercegovina	Trebinje i Nevesinje

„Bila mi je čast da učestvujem u ovom projektu. Prisustvovao sam skoro svim događajima u regionu i svakoj zemlji, razgovarao sa organizacijama sa kojima ranije nisam bio u kontaktu. Upoznao sam ljude i izazove sa kojima se suočavaju manje organizacije, što mi je omogućilo da proširim misiju u okviru delovanje moje organizacije. To je bilo značajno iskustvo, koje je označilo veliki korak napred i za mene i za moje kolege.“

UDAS

Udruženje Menssana

Lotos

Udruženje Leptir

U Albaniji je podržano 8 inicijativa:

Naziv inicijative	Organizacija	Mesto implementacije
Inkluzivni transport	Nacionalni klub roditelja dece sa poremećajima iz spektra autizma	Tirana
Ja brinem za tebe	CODE - Konsalting i razvojni partneri	Skadar
Istraživanje - Podrška deci sa invaliditetom da rehabilituju veštine pogođene pandemijom Covid-19	Fondacija Daun Sindrom Albanija	Tirana
Edukacija i briga o deci sa invaliditetom	Global Care Albania	Kamze
Podrška samostalnom stanovanju osoba sa invaliditetom	Udruženje podrži život	Tirana
Svaki život zaslužuje brigu	Omladinski centar - Motrat Venerini	Lješ
Uključivanje dece sa invaliditetom u obrazovni sistem	Škola Effata	Lješ
Osnaživanje žena sa problemima mentalnog zdravlja	Fondacija „Zajedno“	Tirana

„Pre projekta „Inkluzivni transport“ koji je financiran od strane projekta SOCIETIES, naša organizacija je bila skoro nepoznata. Zahvaljujući ovom projektu postali smo toliko vidljivi da smo 2023. godine izabrani da vodimo Mrežu organizacija civilnog društva za osobe sa invaliditetom u Tirani. “

Klub Kombetar i Prinderve te Femijeve me CSA

Konsalting i razvojni partneri

Fondacija Daun Sindrom Albanija

Omladinski centar - Motrat Venerini

U Srbiji je podržano 9 inicijativa:

Naziv inicijative	Organizacija	Mesto implementacije
Online savetovalište za roditelje male dece sa razvojnim poteškoćama	Beogradski psihološki centar	Beograd
ŠnajdeRaj - štepom do osmeha!	Udruženje za podršku ljudima sa neurozom Herc	Beograd
Inkluzivni klub za mlade u Čičevcu	OKULAR	Čičevac
Kompetencijama do kvaliteta života	Na pola puta	Pančevo
Ručna proizvodnja papira	Naša kuća	Beograd
Zajedno do zajednice	Prostor	Beograd
Uhvati grivu	UG Griva	Sombor
Da budemo vidljive	Lužničke rukotvorine - Ž.E.C.	Babušnica
Životna i radna zajednica Oaza	Živimo zajedno	Stara Pazova

„Mali grant nam je dao kredibilitet, omogućivši nam da obezbedimo veći projekat za stanovanje uz podršku. Ovaj grant nam je služio kao referenca tokom procene kvaliteta i stručnosti našeg rada. Naš projekat je bio veoma istaknut i promovisan. Bio je to značajan poduhvat i svi koji su učestvovali uložili su maksimalan trud.“

Na pola puta

UG Griva

Lužničke rukotvorine

Naša kuća

Na Kosovu* je podržano 8 inicijativa:

Naziv inicijative	Organizacija	Mesto implementacije
Unapređenje socio-ekonomskog položaja osoba sa invaliditetom korišćenjem tehnologije	Inkluzija	Kosovo
Svet pun boja	Organizacija za edukaciju, kulturu i demokratiju Plus i Daun sindrom Kosovo	Kosovo
Psihosocijalna podrška za osobe sa invaliditetom na severu Kosova	Centar za razvoj žena	Severna Mitrovica
Pružanje psihosocijalne podrške deci sa smetnjama u razvoju i njihova inkluzija u društvo	Pema	Prizren
Mi takođe možemo	Nezavisna ženska organizacija Hareja	Gajkova regija
Profesionalna terapija za decu sa autizmom, Daun sindromom i drugim smetnjama	Autizam Suva Reka	Suva Reka
Inkluzivni pristup ka osnaživanju i radnoj afirmaciji osoba sa invaliditetom	Razvojni biznis centar	Ranilug
Psihoterapija i psihosocijalna podrška za osobe sa fizičkim invaliditetom	Hendikos	Peć

„Projekat SOCIETIES 2 doprineo je podizanju vidljivosti i prepoznatljivosti naše organizacije, kao i razvoju naših aktivnosti. Ljudi su videli šta radimo i zahvaljujući tome dobili smo više sredstava, uključujući podršku lokalne samouprave.“

Hareja

Handikos

Hareja

Autizam Suva Reka

U Crnoj Gori je podržano 9 inicijativa:

Naziv inicijative	Organizacija	Mesto implementacije
Zdravlje hoće cijedeno voće	Društvo roditelja djece sa posebnim potrebama	Bar
Socijalna uključenost lica sa invaliditetom i njihovo zapošljavanje	Staze	Podgorica
Psihološko i informativno osnaživanja osoba oštećenog vida	Organizacija slijepih za Pljevlja i Žabljak	Pljevlja
Zaštita interesa osoba sa smetnjama u razvoju u vrijeme pandemije Covid-19	Adria	Bar
Servis socijalnih usluga podrške za život u zajednici	Organizacija slijepih za Bar i Ulcinj	Bar
Prevenција socijalne isključenosti u uslovima pandemije Covid-19	Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju OAZA	Bijelo Polje
Socijalni servisi za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju	Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama	Rožaje
Omogući - ti socijalnu inkluziju OSI u Kotoru	Inicijativa mladih s invaliditetom Boke	Kotor
Sa higijenom čuvamo zdravlje	Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju Pravo na život	Ulcinj

**„U okviru projekata Zdravlje hoće
cijedeno voće radili smo sa ciljnom
grupom osoba sa kombinovanim
(uključujući intelektualnim) smetnjama.
Većini osoba sa invaliditetom uključenih
u projekat je ovo prvo radno iskustvo i
njima je po prvi put upisan staž u radnu
knjižicu. Oni su prezadovoljni. Treba
vidjeti sa kojim zadovoljstvom oni
obavljaju svoje radne zadatke.“**

**Društvo roditelja djece
sa posebnim potrebama**

Olakšajmo život djeci
sa posebnim potrebama

Udruženje Pravo na život

NVO Oaza

Regionalni sajam dobrih praksi

STRANA 20

Regionalni sajam dobrih praksi održan u maju 2022. u Međugorju (BIH) okupio je sve predstavnike podržanih organizacija civilnog društva. Pored njih, prisustvovali su i predstavnici javnog sektora koji su predstavili svoje inicijative i dostignuća. Ovaj inkluzivni skup pružio je platformu za plodnu razmenu, saradnju i učenje među zainteresovanim stranama iz različitih sredina i sektora.

Istraživanje

U okviru projekta SOCIETIES 2 realizovane su dve istraživačke inicijative koje su činile kamen temeljac projektnih ciljeva u zagovaranju, angažujući radnu grupu za zastupanje na nacionalnom nivou kako bi se rezultati istraživanja što efikasnije iskoristili.

Istraživanje pod nazivom „Zagovaračke aktivnosti organizacija civilnog društva za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u jugoistočnoj Evropi“ bilo je posebno skrojeno kako bi podstaklo ciljanije i efikasnije zastupanje u okviru projekta. Ovo istraživanje imalo je za cilj da prikupi i kvantitativne i kvalitativne podatke uz promociju najboljih praksi u vezi sa osnovnim pravima osoba sa invaliditetom.

Radne grupa za javno zagovaranje činili su predstavnici institucija i organizacija civilnog društva, prepoznati po svojoj posvećenosti društvenim ciljevima.

Prepoznata je potreba za saradnju i angažovanje nevladinih subjekata koji poseduju stručnost, hrabrost i moralni autoritet da učine da se glas marginalizovanih zajednica čuje.

Radne grupe za zagovaranje, posebno u Albaniji, Bosni i Hercegovini i Srbiji, upućivale su brojne predloge i zahteve koji su pokrenuli promene u odgovarajućim institucijama. Iako postoje primeri poboljšane saradnje između institucionalnih aktera i OCD, formalizovani mehanizmi saradnje još uvek nedostaju.

Ukupno **59 OCD** je učestvovalo u zagovaranja, sa **38 predstavnika lokalnih, okružnih ili nacionalnih vlasti** koje su aktivno učestvovala u zajedničkim naporima za sistemsko unapređenje položaja osoba sa invaliditetom.

Radna grupa u Bosni i Hercegovini je identifikovala ključne oblasti za delovanje i zagovaranje, fokusirajući se na Vijeće za osobe sa invaliditetom Bosne i Hercegovine, borbu protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom, te poboljšanje pristupačnosti i izgradnju kapaciteta organizacija osoba sa invaliditetom.

Inicijativa	Rezultat
1. Inicijativa za izmenu Zakona o osnovama bezbjednosti saobraćaja na putevima BiH.	1. Usvojen je deo inicijative koji se odnosi na povećanje parking kazni na parking mestima za osobe sa invaliditetom.
2. Inicijativa za unapređenje pristupačnosti programa na javnim TV servisima.	2. Regulatorna agencija za komunikacije BiH radi na implementaciji ove oblasti. Prema poslednjim informacijama, svi nosioci licenci za emitovanje programa u BiH biće u obavezi da do 2025. godine 25% svog programa prilagode osobama sa invaliditetom.
3. Inicijativa za ponovno uspostavljanje Savjeta za osobe sa invaliditetom u BiH.	3. Savjet je formiran i održan prvi sastanak u februaru 2024. godine.
4. Inicijativa za uređenje i unapređenje pristupačnosti plaže u Neumu.	4. Usvojene izmene i dopune Regulacionog plana, realizacija rekonstrukcije plaže biće realizovana u narednom periodu.
5. Inicijativa za uključivanje osoba sa invaliditetom u politički život i izborni proces pokrenuta je u saradnji sa Misijom OSCE-a u BiH.	5. Preporuke su definisane i dostavljene Centralnoj izbornoj komisiji i drugim nadležnim institucijama.
6. Inicijativa za organizovanje Prvog kongresa osoba sa invaliditetom u BiH.	6. Kongres je održan u novembru 2023. godine zahvaljujući Uniji organizacija osoba sa invaliditetom BiH, organizaciji MyRight, Caritasu BiH i drugim donatorima i sponzorima.

Glavni fokus radne grupe u Albaniji bio je usmeren na ponovno aktiviranje Nacionalnog saveta za osobe sa invaliditetom, tela uspostavljenog odlukom Saveta ministara kao institucionalizovana arena za dijalog između donosilaca odluka i organizacija civilnog društva. Usled netransparentnosti, nezainteresovanosti i neaktivnosti Nacionalnog saveta za osobe sa invaliditetom, fokus radne grupe u okviru projekta pomeren je ka mreži organizacija civilnog društva - Mreža organizacija osoba sa invaliditetom Tirane, čiji je član postao i Caritas Albanije.

Rezultati

1. Sastavljen je predlog da albanske vlasti ispoštuju postojeće zakonske odredbe koje propisuju smanjenje troškova prevoza za određene grupe osoba sa invaliditetom i usvoje zakonske izmene koje predviđaju isto pravo i za druge grupe osobe sa invaliditetom.
2. Caritas Albanije je kreirao i plan praćenja implementacije zakonskih odredbi od važnosti za osobe sa invaliditetom.
3. Caritas Albanije je kreirao nacrt dokumenta koji pokriva sve aspekte politika koji se odnose na osobe sa invaliditetom, odnosno neku vrstu alternativnog predloga politike. Dokument je predstavljen Mreži, a OCD članice su ga u potpunosti prihvatile. Mreži je do sada pristupilo 25 organizacija civilnog društva, a dokument je poslat svim zainteresovanim stranama uključujući Skupštinu, predsednika Republike Albanije, Vladu, lokalne vlasti, opštinska veća, predstavnike pravosudnog sistema, univerzitete i medije.
4. Caritas Albanije izabran je da predvodi Mrežu u 2024. godini.
5. Mreža organizacija osoba sa invaliditetom se širi i van Tirane, sa ambicijom da postane alternativna arena za dijalog u odsustvu Nacionalnog saveta za osobe sa invaliditetom.

U Srbiji je primarni fokus Radne grupe bio deinstitutionalizacija službi za mentalno zdravlje. Uprkos usvajanju relevantnih dokumenata od strane nacionalnih tela, kao što je Program zaštite mentalnog zdravlja 2019-2026, zajedno sa njegovim Akcionim planom, izostala je implementacija, a relevantne informacije se dosledno ne dele sa organizacijama civilnog društva. Kroz zajedničke napore tokom sastanaka Radne grupe, razvijeni su planovi i strategije kako bi se olakšala razmena informacija i saradnja sa javnim službenicima.

Civilni sektor se u oblasti mentalnog zdravlja veoma povezao u vidu Pokreta za mentalno zdravlje i zajedno realizuje zagovaračke aktivnosti i kampanje.

Rezultati

1. Ministarstvo zdravlja proglasilo Nacionalni mesec mentalnog zdravlja nakon više konsultacija i aktivnosti sa predstavnicima civilnog sektora.
2. Uspešno organizovana 3 Beogradska festivala mentalnog zdravlja.
3. Uspostavljan je mehanizam društvenog dijaloga sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Srbije, u cilju podsticanja demokratskog angažovanja. Ovaj mehanizam omogućava relevantnim zainteresovanim stranama, uključujući predstavnike različitih OCD, da zajednički razmatraju i rešavaju pitanja od interesa za građane. Na drugom društvenom dijalogu o mentalnom zdravlju pod nazivom „Da niko ne bude izostavljen – mentalno zdravlje“ Pokret za mentalno zdravlje imao je aktivnu ulogu, te za svoja zalaganja primio zahvalnicu Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. Civilni sektor je predložio obavezujuće radnje, koje su prihvaćene od strane svih uključenih institucija.
4. Izrađen je Izveštaj o sprovođenju Akcionog plana Programa zaštite mentalnog zdravlja u Republici Srbiji od strane Caritasa Srbije i PIN-a. Ovaj izveštaj je sačinjen zbog nepostojanja javnih dokumenata o rezultatima sprovođenja Programa i/ili Akcionog plana, odnosno ex post analiza efekata javnih politika definisanih ovim dokumentima. Izveštaj je predstavljen nadležnim institucijama i podeljen sa zainteresovanim organizacijama civilnog društva.
5. Podneseno je 10 zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja.

Radna grupa na Kosovu* okupila je predstavnike institucija na nacionalnom i lokalnom nivou, kao i predstavnike organizacija civilnog društva. Na sastanicama radne grupe otvorena su pitanja u vezi sa sistemom socijalne zaštite, te izazovima sa kojim se osobe sa invaliditetom i problemima mentalnog zdravlja suočavaju. Nedostatak motivacije donosilaca odluka i neadekvatni uslovi rada sprečili su napredak i razvoj usluga, ali i podršku socijalnoj inkluziji osoba sa invaliditetom.

Rezultati

1. Inicijativa za uspostavljanje prvog dnevnog boravka za decu sa smetnjama u razvoju.
2. Zagovaranje za institucionalnu podršku organizacijama civilnog društva koje pružaju specijalizovane usluge.
3. Inicijativa za razvoj socijalnih i specijalizovanih usluga na lokalnom nivou.
4. Zagovaranja za unapređenje i dalji razvoj opštinskih baza podataka ranjivih grupa.
5. Mapirane mogućnosti saradnje članova radne grupe na budućim projektima koji se tiču unapređenja položaja osoba sa invaliditetom.

Glavni fokus radne grupe u Crnoj Gori bila je promocija i podrška procesu deinstitutionalizacije, kroz iniciranje i jačanje saradnje između nacionalnog i lokalnog nivoa, dalji razvoj usluga u zajednici, jačanje uloge lokalnih vlasti u procesu brige o osobama sa invaliditetom u cilju smanjenja diskriminacije i stigme i promocije prava osoba sa invaliditetom. Radna grupa za zagovaranje u Crnoj Gori bavila se sledećim temama: mentalno zdravlje, uloga i značaj lokalnih saveta za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom, usluge podrške zajednici za osobe sa invaliditetom sa posebnim osvrtom na personalnu asistenciju, zdravstvenu zaštitu za žene sa invaliditetom, finansiranje usluga u zajednici za osobe sa invaliditetom.

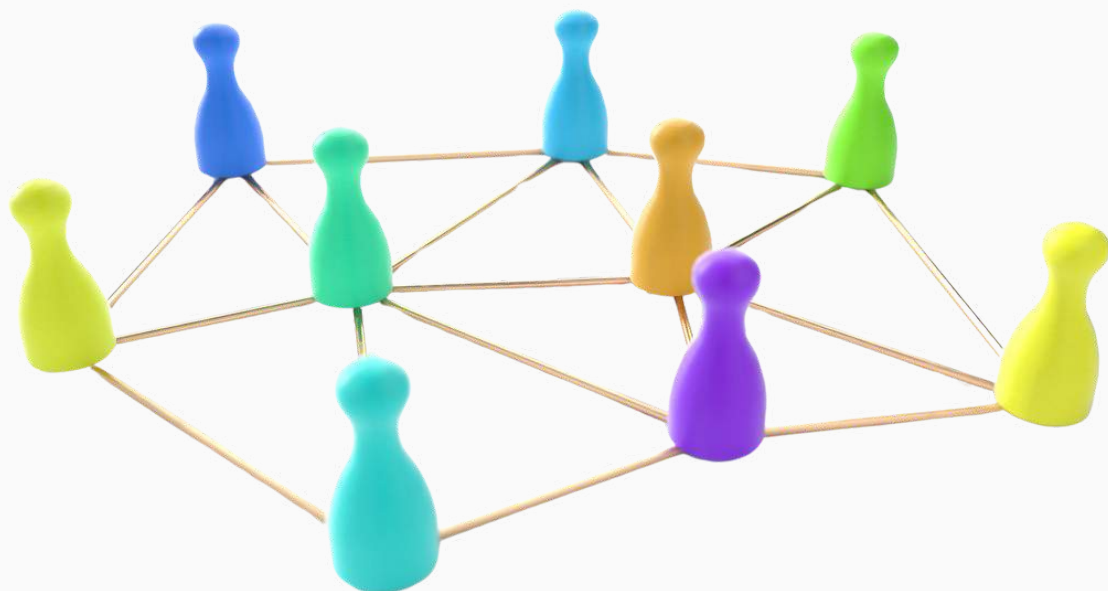
Inicijativa	Rezultat
1. Inicijativa lokalnim vlastima da se iz lokalnog budžeta planiraju sredstva u iznosu od 1% godišnjeg budžeta za finansiranje projekata organizacija civilnog društva (praksa je bila 0,5%).	1. Opština Bar izmenila je odluku o finansiranju projekata organizacija civilnog društva za 2024. godinu i za ovu namjenu izdvojila 1% predviđenog budžeta.
2. Inicijativa lokalnim vlastima da organizacije iz sektora osoba sa invaliditetom imaju poseban status – status organizacija od posebnog značaja na lokalnom nivou u raspodeli sredstava za OCD.	2. Lokalna uprava Opštine Bar je odlukom o finansiranju projekata OCD planirala 40% sredstava za organizacije od posebnog značaja (organizacije osoba sa invaliditetom).
3. Inicijativa lokalnim vlastima da Savet za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom uključuje predstavnike iz više sektora kako bi se promenila praksa da članovi ovih saveta budu samo poslanici u lokalnom parlamentu.	3. Opština Bar formirala je Operativni multisektorski tim za kontinuirano praćenje socijalne uključenosti.
4. Praćeno je sprovođenje Akcionog plana za unapređenje mentalnog zdravlja.	4. Kreirane su preporuke i inicijativa za pripremu godišnjeg izveštaja za sprovođenje akcije.
5. Inicijativa lokalnim vlastima i Ministarstvu rada i socijalnog staranja kako bi omogućili razvoj socijalne usluge u zajednici za osobe sa invaliditetom u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti, posebno personalne asistencije, te službe za stanovanje uz podršku.	

Regionalni Forum

Sve inicijative su predstavljene na **Regionalnom forumu o socijalnom uključivanju osoba sa invaliditetom** u Podgorici u aprilu 2023. godine. Forum je okupio više od **100 učesnika** – predstavnika institucija i civilnog društva iz celog regiona, sa ciljem razmene iskustava, predstavljanja primera dobre prakse, identifikovanje prepreka i pronalaženje zajedničkih rešenja za prevazilaženje izazova sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom u regionu.

Osnivanje i aktivnosti državnih i regionalnih mreža lokalnih organizacija usmerene su na promovisanje socijalne inkluzije osoba sa invaliditetom i problemima mentalnog zdravlja. Mreže organizacija civilnog društva omogućavaju razmenu iskustava, efikasnije zagovaranje, zajedničku kampanju i korišćenje zajedničkih resursa kroz umrežavanje.

U Srbiji je osnovan Pokret za mentalno zdravlje koji okuplja preko 80 institucija, organizacija civilnog društva, organizacija osoba sa invaliditetom i pojedinca zainteresovane za oblast mentalnog zdravlja. Pokret ima za cilj da afirmiše mentalno zdravlje u lokalnoj zajednici, unapredi položaj osoba sa mentalnim poteškoćama, podigne svest javnosti o značaju i stigmati mentalnog zdravlja i utiče na nadležne institucije da u potpunosti implementiraju Program zaštite mentalnog zdravlja u Srbiji (2019-2026). Pokret za mentalno zdravlje dobio je nagradu Tri slobode za doprinos očuvanju slobode udruživanja.

U Crnoj Gori se u sektoru mentalnog zdravlja pokrenulo umrežavanje i intenzivnija saradnja organizacija civilnog društva koje deluju u ovoj oblasti, kao i saradnja između vladinog i nevladinog sektora, te saradnja u oblasti zdravstva, socijalne zaštite i ljudskih prava. Povodom Međunarodnog dana mentalnog zdravlja u Crnoj Gori organizovan je prvi Festival mentalnog zdravlja 2023. godine u saradnji sa Institutom za javno zdravlje Crne Gore.

Na Kosovu*, cilj realizovanih inicijativa je bio stvaranje mreže organizacija civilnog društva kako bi se radilo na jačanju sektora i uspostavljanju zajedničkog pristupa prema donosiocima odluka. Ova mreža služi kao važan alat za jedinstven pristup u kreiranju politika, socijalnoj inkluziji osoba sa invaliditetom i zagovaranju prema institucijama. Saradnja unutar koalicije doprinosi jačoj poziciji organizacija civilnog društva u zastupanju prava osoba sa invaliditetom, pri čemu su organizacije osoba sa invaliditetom članovi mreže i aktivno uključeni u njen rad.

U Bosni i Hercegovini postojala je značajna potreba za uspostavljanjem Unije organizacija osoba sa invaliditetom kako bi zastupala prava osoba sa invaliditetom pred državnim i međunarodnim telima.

Uz podršku projekta SOCIETIES 2 2022. godine održane su sednice Skupštine i Upravnog odbora čime je Unija organizacija osoba sa invaliditetom zvanično uspostavljena.

Trenutno, Uniju čini 6 reprezentativnih sindikata ili organizacija, koja obuhvataju preko 50 lokalnih organizacija.

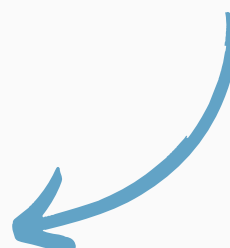
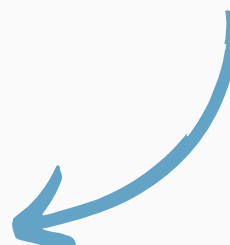
Kampanje podizanja svesti

Kampanje podizanja svesti organizovane su na regionalnom nivou dva puta godišnje, a ukupno je sprovedeno 8 regionalnih kampanja. Kampanje su osmišljene kao kontinuirano projektno sredstvo u borbi protiv stigme i diskriminacije, ali i kao instrument zagovaranja.

Jedna kampanja se fokusirala na pitanje mentalnog zdravlja (10. oktobar), a druga na prava osoba sa invaliditetom (3. decembar).

Obe kampanje su istakle važnost socijalne inkluzije osoba sa invaliditetom.

**Bez barijera ka
inkluzivnom obrazovanju!**

**TË MBROJMË PERSONAT ME AFTËSI TË KUFIZUARA
GJATË PANDEMIS COVID-19**

SOCIETIES
SUPPORT OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS IN THE
INCLUSION OF PEOPLE WITH DISABILITIES AND OLDERPEOPLE
IN COVID-19 RESPONSE

Ne budi grub prema sebi.
Hajde da razgovaramo.

#It's talk
#10 OctoberWorldMentalHealthDay

Jedna od najistaknutijih kampanja bila je kampanja
“Može da se desi svakome”.

SOCIETIES

SUPPORT OF CSOS IN EMPOWERING TECHNICAL SKILLS,
INCLUSION OF PEOPLE WITH DISABILITIES AND EU STANDARDS
IN SOUTH EAST EUROPE

Caritas Srbije

www.caritas.rs / +381 11 4099561 / secretariat@caritas.rs

Vojvode Stepe 78/lokal 5 11 000 Beograd, Republika Srbija
